Odszedł profesor Karol Modzelewski

28.04.2019

W niedzielę 28 kwietnia 2019 r. zmarł w Warszawie prof. Karol Modzelewski – historyk mediewista, więzień polityczny i członek opozycji demokratycznej w okresie PRL, uczestnik wydarzeń polskiego Października 1956, jeden z inicjatorów akcji protestacyjnej przeciw zdjęciu „Dziadów" ze sceny Teatru Narodowego w Warszawie w 1968 r., jeden z liderów i pierwszy rzeczniky prasowy NSZZ „Solidarność", wiceprezes Polskiej Akademii Nauk w latach 2007–2010, kawaler Orderu Orła Białego.

8 maja 2019 r. Karol Modzelewski spoczął na Cmentarzu Wojskowym na warszawskich Powązkach.

* * *

Profesora Karola Modzelewskiego wspomina prof. Jerzy Eisler, dyrektor Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie:

Karola Modzelewskiego osobiście poznałem w 1988 r. na konferencji historycznej. Wówczas przygotowywałem moją pierwszą książkę o 1968 r. Zdobyłem się na odwagę i poprosiłem, nie tyle znakomitego historyka, mediewistę, specjalistę polskiego i europejskiego średniowiecza, co jednego z głównych bohaterów powstającej książki, o udzielenie mi relacji. Zaprosił mnie na rozmowę do swojego mieszkania we Wrocławiu. Choć widzieliśmy się drugi raz w życiu, profesor Modzelewski pożyczył mi swój odręczny zeszyt z notatkami sprzed aresztowania w 1984 r., które mogłem wykorzystać w pracy. W pamięć zapadł mi serdeczny gest, który ukształtował nasze relacje na długie lata. Po zakończeniu rozmowy, zaproponował mi (przed moją długą podróżą do Warszawy) zjedzenie z nim i jego żoną obiadu.

Po tym wydarzeniu miałem okazję wielokrotnie rozmawiać z profesorem Modzelewskim. Była to wielka przyjemność. Obok, również już nieżyjącego, lekarza profesora Jerzego Szapiro, Karol Modzelewski był dla mnie jednym z najmądrzejszych ludzi, z którymi miałem w życiu okazję rozmawiać. Jego wiedza, szerokie horyzonty, nawet sposób mówienia były wyjątkowe. Jacek Kuroń przed laty zauważył, że „Karol mówi akapitami". To był idealny mówca dla wszystkich zbierających relacje czy prowadzących wywiady. To, co powiedział, należało tylko spisać, bez konieczności redagowania. Nie powtarzał się, nie gubił wątków, zdania, które rozpoczął, kończył. Nieprawdopodobna, wyjątkowa inteligencja, precyzja powodowały, że z Karolem Modzelewskim czasu się nie traciło.

Nasze drogi przecinały się wielokrotnie. Ostatni raz było to w Nowej Hucie w gmachu dawnego kina Światowid, socrealistycznego budynku, gdzie tworzone jest Muzeum Historii PRL. Wchodziliśmy w skład kilkunastoosobowego jury, które oceniało koncepcję artystyczną przyszłego muzeum. Mieliśmy wówczas okazję dłużej porozmawiać. Karol Modzelewski był człowiekiem niezwykłym. Nigdy nie widziałem go mówiącego źle o kimkolwiek. Myślę, że brało się to m.in. z naukowej ostrożności. Historyk, uczony zawsze stara się wyważać racje. Nie jest ani adwokatem, ani prokuratorem, ani sędzią. W każdym razie nie powinien być.

Warto przypomnieć, że profesor Modzelewski był postacią szeroko znaną w Europie. Znajomość ta, przede wszystkim w kręgach lewicy europejskiej, w kręgach przedstawicieli pokolenia '68 we

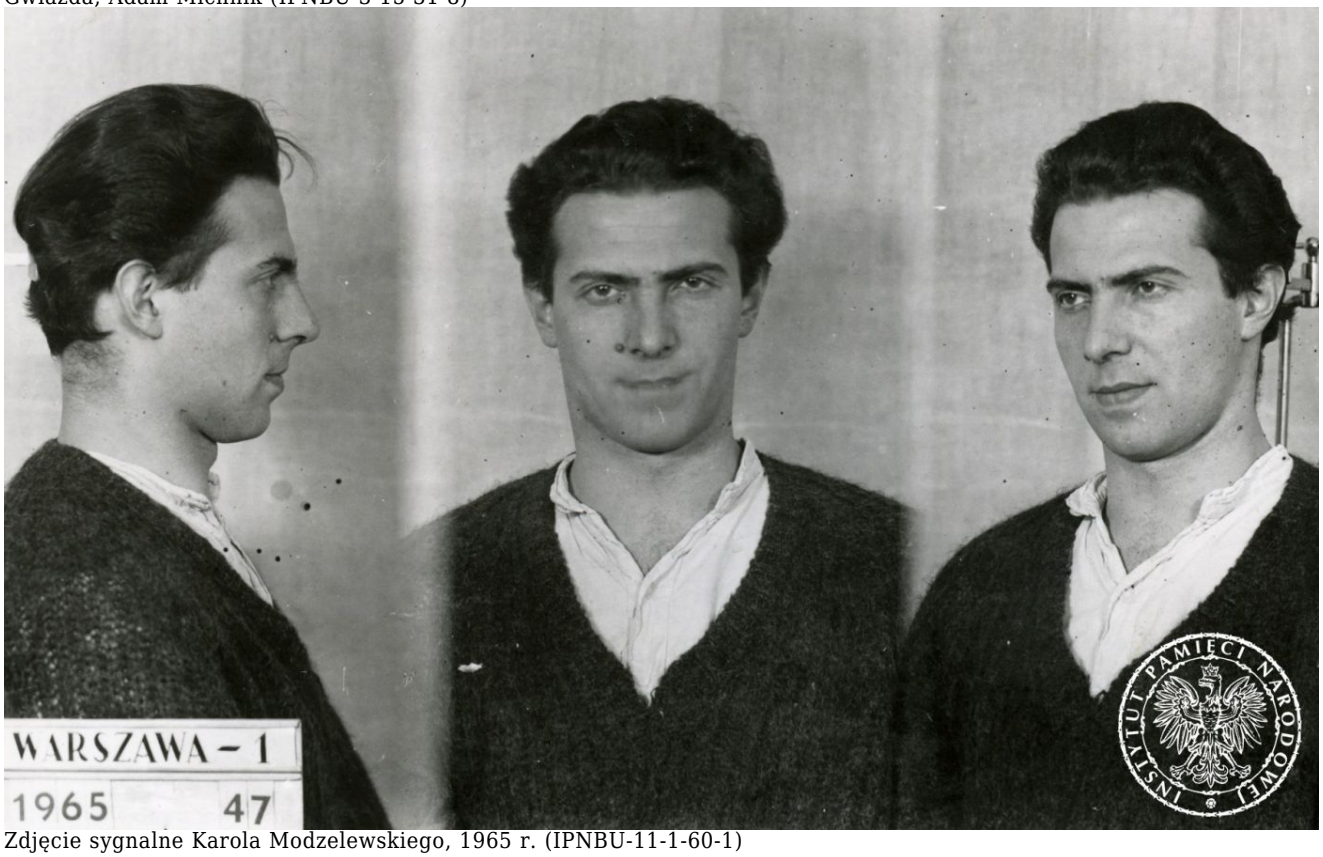
Francji, w Niemczech, przełożyła się później na jego szerokie kontakty jako naukowca, wiceprezesa Polskiej Akademii Nauk.

Chciałbym także powiedzieć o jeszcze jednej nietypowej rzeczy. W całej Polsce po 1989 r. jest zaledwie kilku ludzi, którzy wszedłszy do polityki ze znanymi nazwiskami z czasów opozycji antykomunistycznej w PRL, z tejże polityki sami odeszli. Pierwszym, który po jednej kadencji senatora pożegnał się ze światem polityki był właśnie Karol Modzelewski. W jednym z wywiadów mówił, że stawał w szeregu, kiedy sytuacja w Polsce tego wymagała. Było to w październiku 1956 r., marcu 1968 r., wcześniej, na początku lat 60., w czasie pisania z Jackiem Kuroniem listu otwartego do partii, krytykującego linię polityczną PZPR, i wreszcie w czasie Solidarności, której był pierwszym rzecznikiem prasowym.

Nie wszyscy może wiedzą, z jakiego powodu w 1989 r. Karol Modzelewski został senatorem. Miał zupełnie inne plany. Chciał wyjechać na stypendium naukowe do Francji, jednak władze PRL odmówiły mu paszportu. Koledzy z Solidarności zaproponowali, aby w takiej sytuacji został senatorem, co pozwoli mu na wyjazd. Ale po dwóch latach zrezygnował. Tłumaczył, że o ile w 1989 r. Polska była na rozstajach dróg, była w momencie przełomowym i wówczas trzeba było dać nazwisko, twarz i siebie samego, to w 1991 r. sytuacja wyglądała lepiej. Nie było Układu Warszawskiego, nie było Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej, były bardzo mocno zaawansowane negocjacje na temat wycofania wojsk radzieckich z Polski. Karol Modzelewski zdecydował, że wraca do książek. Oczywiście jako obywatel wielokrotnie publicznie zabierał głos. Był przedstawicielem prawie już nieistniejącej lewicy demokratycznej, parlamentarnej. Cechowała go wielka wrażliwość społeczna. Karol Modzelewski używał tego wyrażenia już jako jeden z nielicznych polityków III RP.

Internowani w Areszcie Śledczym Warszawa-Białołęka, 1982 r. Od lewej: Karol Modzelewski, Henryk Wujec, Andrzej Gwiazda, Adam Michnik (IPNBU-3-15-31-8)

Zdjęcie sygnalne Karola Modzelewskiego, 1965 r. (IPNBU-11-1-60-1)

Karol Modzelewski na spotkaniu w auli Politechniki Warszawskiej, 1980 r. (IPNBU-10-5-39-117)

* * *

Karol Modzelewski, ur. 23 XI 1937 w Moskwie. Absolwent Uniwersytetu Warszawskiego, Wydz. Historyczny (1959); w 1974 doktorat, w 1978 habilitacja, od 1990 prof.

1950-1956 w ZMP, od X 1956 w Rewolucyjnym Związku Młodzieży, 1957-1964 w ZMS i PZPR. Od 1959 asystent na Wydz. Historii UW. 1962-1963 założyciel, animator Politycznego Klubu Dyskusyjnego na UW (rozwiązany decyzją Komitetu Warszawskiego PZPR). W 1964 współautor (z Jackiem Kuroniem) memoriału będącego krytyczną analizą ustroju PRL, 14/15 XI zatrzymany (z grupą) na 48 godz., tekst przejęła SB; usunięty z PZPR i ZMS, zwolniony z pracy na UW. W 1965 współautor (w oparciu o memoriał) „Listu otwartego do członków POP PZPR i do członków uczelnianej organizacji ZMS przy Uniwersytecie Warszawskim", 20 III 1965 aresztowany za jego kolportaż (16 egz.), 19 VII 1965 skazany wyrokiem Sądu Wojewódzkiego dla m.st. Warszawy na 3,5 roku więzienia, 3 VIII 1967 zwolniony warunkowo. Po wyjściu jeden z liderów grupy tzw. komandosów. W I 1968 inicjator akcji protestacyjnych po zdjęciu *Dziadów* Adama Mickiewicza w reż. Kazimierza Dejmka z repertuaru Teatru Narodowego, 8 III aresztowany, 15 I 1969 skazany wyrokiem Sądu Wojewódzkiego dla m.st. Warszawy na 3,5 roku więzienia, zwolniony we IX 1971. 1972-1983 pracownik naukowy Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN we Wrocławiu. W 1976 autor memoriału krytykującego politykę gospodarczą i społeczną ekipy Edwarda Gierka.

Podczas strajków w VIII 1980 krótko przebywał w Stoczni Gdańskiej im. Lenina; od IX 1980 w „S", wiceprzewodniczący Komitetu Założycielskiego we wrocławskich placówkach PAN, członek Prezydium MKZ we Wrocławiu. 17 IX 1980 reprezentant Wrocławia na ogólnopolskiej konferencji przedstawicieli MKZ nowych związków zawodowych w Gdańsku, współautor pomysłu utworzenia jednej reprezentacji NSZZ, wspólnej rejestracji oraz przyjęcia nazwy „Solidarność"; członek KKP,

XI 1980 – IV 1981 rzecznik prasowy KKP (złożył rezygnację po kryzysie bydgoskim). W VI 1981 delegat na I WZD Regionu Dolny Śląsk, członek Prezydium ZR, delegat na I KZD, członek KK.

13 XII 1981 internowany w Ośr. Odosobnienia w Strzebielinku i Warszawie-Białołęce, 23 XII 1982 aresztowany pod zarzutem próby obalenia ustroju PRL, osadzony w AŚ Warszawa-Mokotów, w VII 1984 zwolniony na mocy amnestii (sprawa uwolnienia „jedenastki"); w 1983 zwolniony z pracy. 1987-1992 pracownik naukowy PAN.

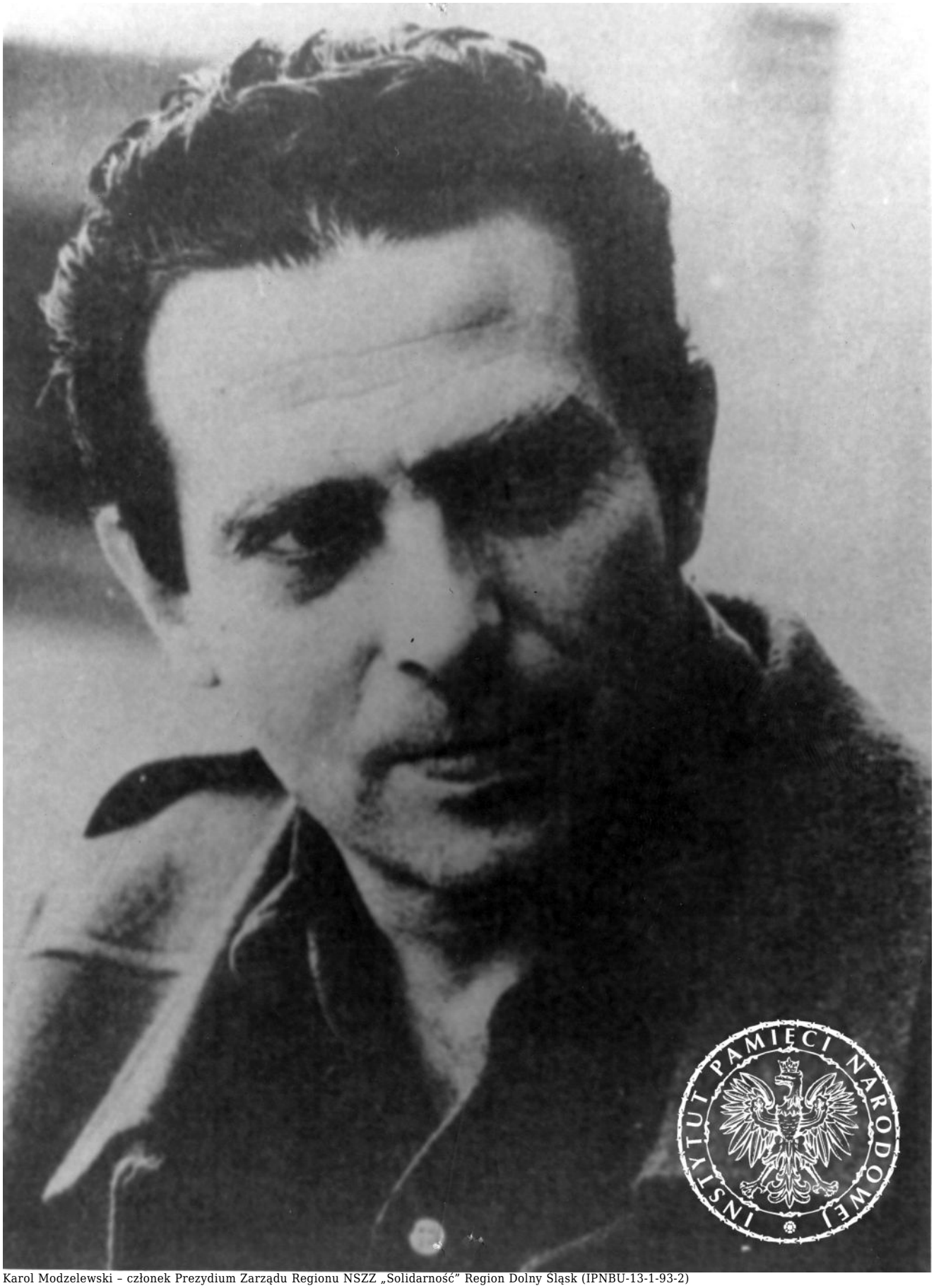
1989-1991 senator RP z listy KO „S", w 1990 inicjator Klubu Parlamentarnego Solidarność Pracy, członek senackiej Komisji Inicjatyw i Prac Ustawodawczych oraz Komisji Nadzwyczajnej ds. Górnictwa, 1992-1995 współzałożyciel i członek UP, w 1995 zrezygnował z działalności partyjnej. 1992-1994 pracownik naukowy Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego, od 1994 Wydz. Historycznego UW, 2002-2004 kierownik Zakładu Historii Średniowiecznej. W 2005 w wyborach prezydenckich członek Komitetu Wyborczego Włodzimierza Cimoszewicza. Od 2006 wiceprezes PAN. *Visiting professor* w paryskiej École Pratique des Hautes Études en Sciences Sociales, w Collège de France oraz na uniwersytecie La Sapienza w Rzymie.

Autor wielu prac z zakresu historii średniowiecza, w tym książek: *Organizacja gospodarcza państwa piastowskiego* (1975; 2000), *Chłopi w monarchii wczesnopiastowskiej* (Instytut Historii PAN, 1987), *Barbarzyńska Europa* (Iskry, 2004). W wydawnictwa niezależnych m.in. *Między umową a wojną* (NOWa, 1989). Członek TNW oraz Académie Européenne des Sciences, des Arts et des Lettres (Paryż).

Odznaczony Orderem Orła Białego (1998), laureat Nagrody Fundacji na rzecz Nauki Polskiej w dziedzinie nauk humanistycznych i społecznych (2007).

Do 11 X 1989 rozpracowywany przez Inspektorat II WUSW we Wrocławiu w ramach SOR krypt. Erazm.

Mirosława Łątkowska, Adam Borowski (Encyklopedia Solidarności, t. I)

Karol Modzelewski – członek Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” Region Dolny Śląsk (IPNBU-13-1-93-2)